

7. Tkach V. Natsionalistychni ta separatystski rukhy Ispanii. Suchasnyi stan. [Elektronnyi resurs] / V. Tkach // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. – Vyp. 95 (chastyna I). – 2011. – S. 54-57. Rezhym dostupu: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/837/792>
8. Shnaider A. Мыфы у lehенды о proyskhozhdenyy baskov.[Elektronnyi resurs]. — 2003-2007 гг. Rezhym dostupa: <http://www.randevu-zip.narod.ru/caucase/mif.htm>
9. Kristiina Tambets et. al. (2004) The Western and Eastern Roots of the Saami—the Story of Genetic „Outliers“ Told by Mitochondrial DNA and Y Chromosomes. // The American Journal of Human Genetics, 74(4): 661—682.
10. El Confidencial. Pais Vasco. [Electronic resource]: Cuando el Pais Vasco se unió a Castilla: los hábiles señores de Vizcaya. — 2013. — Access mode: http://blogs.elconfidencial.com/alma-corazon-vida/empecemos-por-los-principios/2013-12-28/cuando-el-pais-vasco-se-unio-a-castilla-los-habiles-senores-de-vizcaya_70686/
11. Kondaira. Historia del Pais Vasco. [Electronic resource]: Los orígenes. — 2012. — Access mode: <http://www.kondaira.net/esp/Historia0001.html>

The article deals with the theory of the origin of the Basques and their impact on separatist sentiment in the middle of the region and conducts its constructive analysis.

Keywords: *ethnopolitical conflict, the Basque Country, separatism, nationalism, autonomy, self-determination.*

ДК 327.57

ББК 66.4

Тетяна Юсупів

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

В статті розглянуто двосторонні відносини України та Чеської Республіки через призму подій в Україні, починаючи від 2013 року. Проаналізовано перспективи розвитку та актуальні проблеми у відносинах двох країн. Особливу увагу приділено зростаючій ролі російського чинника у здійсненні зовнішньої політики Чеської Республіки відносно України.

Ключові слова: *двосторонні відносини, зовнішня політика, політичний діалог, інформаційна війна.*

Актуальність дослідження двосторонніх відносин України та Чеської Республіки полягає, насамперед, в тому, що в світлі подій, які відбуваються в Україні від 2013 р. і до сьогодні, нашій країні необхідно будувати взаємовигідні двосторонні відносини з країнами-членами ЄС та НАТО. Українсько-чеські відносини не є однозначними і потребують аналізу, адже Чехія чи не найбільше підпадає під вплив Російської Федерації серед країн Євросоюзу.

Стан дослідження. Різні аспекти проблематики співробітництва України та Чеської Республіки такі зарубіжні дослідники: J. Kufčák, V. Prášková. Серед українських дослідників цього питання варто виділити праці В. Бороденко, О. Гетьманчук, О. Горенко, Є. Кіш, Р. Корсака, С. Мотрук, А. Павленко, В. Резніков, В. Федурця, О. Цуп та деяких інших дослідників.

Виклад основного матеріалу. Після розпаду Чехословаччини та утворення двох незалежних держав – Словацької та Чеської республік, Україна одна з перших держав у січні 1993 року встановила дипломатичні зв'язки з Чехією. Однак історія українсько-чеських відносин сягає далеко в глибину століть. На нинішньому етапі взаємини між двома країнами характеризуються динамічним розвитком співробітництва, а також підтримкою Чехією інтеграційного процесу України до ЄС.

Широкі можливості для всебічного взаємовигідного співробітництва між Україною та Чеською Республікою зумовили: глибокі історичні і культурні зв'язки;

відсутність територіальних претензій; традиційні дружні і партнерські політичні відносини; економічні контакти; спільні регіональні інтереси; існування української меншини в Чехії, та чеської в Україні; спільні цілі в здійсненні зовнішньополітичного курсу країн.

Відмова экс-президента Віктора Януковича підписати Угоду про асоціацію з ЄС в 2013 році, Революція Гідності, яка стала відповіддю народу на переорієнтацію зовнішньополітичного курсу України з проєвропейського на проросійський, анексія півострова Крим та початок українсько-російського конфлікту на сході України, утворення ЛНР та ДНР і всі подальші події викликали неабиякий інтерес на міжнародній арені та стали викликом у двосторонніх відносинах України та Чеської Республіки.

Пропутінська позиція президента Чехії Мілоша Земана давно і «добре» відома в Україні, й не секрет, що вона надто часто збігається з позицією Кремля. Президент Чеської Республіки не раз заявляв, що Майдан не був демократичною революцією, підкреслював, що у ньому «брали участь фашисти», і називав конфлікт на сході України «громадянською війною» [2].

Водночас, важливо зазначити, що позиції чеських політиків по відношенню до подій на Україні дуже різняться. Позиція экс-прем'єра Чехії Богуслава Сobotки суттєво відрізняється від позиції президента Мілоша Земана.

Прем'єр неодноразово виступав на захист українських інтересів, заявляв про підтримку територіальної цілісності України та називав дії Росії в Східній Україні вторгненням. Незважаючи на те, що Б. Сobotка очолює найбільшу парламентську партію, на практиці проблеми України багато разів ставали темою гарячих дискусій не лише в стінах Сенату та Палати депутатів, а й всередині його політсили [2].

Ставлення Чехії до України є неоднозначним як серед владних кіл, так і серед населення, і напругу впливає на нашу країну. Насамперед, це виявляється в тому, що Чеська Республіка перешкоджає Україні у здійсненні її пріоритетної зовнішньополітичної мети – це вступити до євроатлантичних структур. Найвиразніше цей вплив проявився під час ратифікації Угоди про асоціацію з Україною. Як нам відомо, Чеська Республіка стала однією з останніх країн, які ратифікували нашу Угоду, а голосування багато разів переносилося і одного разу навіть було зірване в останній момент через процедурний протест комуністів.

Чеську Республіку вважають новим полем битви в інформаційній війні Кремля через здійснення потужної пропагандистської діяльності в країні.

Комуністична партія Чехії і Моравії (КПЧМ) виступила проти Угоди з Україною через «невиконання базових передумов для приєднання до європейської 28-ки» (хоча це відверта маніпуляція, про приєднання України до ЄС не йшлося). Під час остаточного обговорення документу, депутат від КПЧМ Станіслав Мацковик назвав українську владу «напівфашистським режимом». Комуністів підтримав націоналіст Томіо Окамура [2].

Правляча на той час Чеська соціал-демократична партія всебічно та активно підтримувала ратифікацію Угоди про асоціацію з Україною. Незважаючи на те, що деякі члени партії виступали проти євроінтеграції України, правляча партія все ж таки проголосувала за ратифікацію Угоди про асоціацію. Варто зазначити, що у підсумку майже всі депутати віддали свої голоси за ратифікацію Угоди, лише двоє депутатів утримались, а комуністична партія одностайно проголосувала «проти».

Водночас, Чеська Республіка разом із Словаччиною, Угорщиною, Кіпром до останнього були противниками запровадження європейських санкцій щодо РФ, пояснюючи свою позицію економічними аргументами. Приєднання до європейської позиції, знову ж таки пояснюється залежністю від політики Німеччини, тому упродовж

другої половини Прага наслідувала загальноєвропейські консенсусні рішення, що стосуються України [3].

Чеська Республіка не виявляє особливої активності у формуванні нових пріоритетів зовнішньої політики ЄС щодо Росії. На офіційному рівні вона також підтримує євроінтеграційні перспективи України, хоча українсько-чеські взаємини подеколи мають суперечливий характер. Неодноразово чеський уряд критично оцінював політичну ситуацію в Україні, наприклад, у справі Ю. Тимошенко, Ю. Луценка чи надання політичного притулку представникам української опозиції за часів президентства В. Януковича. Чеський президент М. Земан розкритикував і політику ЄС щодо запровадження санкцій стосовно Російської Федерації, натомість обґрунтував доцільність посилення співпраці з Москвою задля усунення загрози ісламського тероризму. Варто констатувати і той факт, що чеське суспільство також не виробило однозначної позиції щодо доцільності введення санкцій проти РФ. Близько 70 % населення висловили незгоду зі скандальними заявами президента М. Земана щодо України та санкцій проти Росії, вважають, що такі висловлювання суперечать урядовій політиці Чехії, розділяють суспільство та істотно погіршують імідж країни на міжнародній арені. За даними соціологічного дослідження, яке було проведено чеською компанією Центром дослідження громадської думки (CVVM), лише 2 % чехів назвали «дуже добрими» дії Росії, ще 9 % сказали про «радіше добру» оцінку позиції Кремля, а сепаратистів підтримали 7 %. Попри роз'єднаність в оцінці українського питання, громадяни Чехії таки вбачають загрозу поширення російської експансії на їхню країну (65 % опитаних), а 73 % респондентів вважають, що українські події є небезпечними для Європи загалом. Імовірно, такі суспільні настрої дозволять чеській владі і далі неоднозначно висловлюватися щодо санкції проти Російської Федерації. Позицію та специфіку українсько-чеських відносин можна пояснити відсутністю спільного кордону. Тому, на відміну від інших країн Вишеградської групи, Чехія більшою мірою орієнтована не на Схід, а на Захід [8].

Відмінності у підходах держав-членів до російсько-українського конфлікту спричинили формування подвійної стратегії Європейського Союзу: з одного боку – це санкції проти Росії, а з іншого – пошук форматів переговорів для врегулювання конфлікту дипломатичним шляхом [7].

Як відомо, намагання дипломатично вирішити українсько-російський конфлікт, а саме шляхом переговорів, закінчується негативним результатом. І хоча Чеська Республіка при першій же можливості виступила б за скасування санкцій проти Російської Федерації, але в сучасних умовах владні кола Чехії повинні рахуватись з думкою Брюсселя, який підтримує запровадження санкцій відносно Росії.

Можна було б очікувати, що як колишня держава, яка входила до СРСР протягом приблизно двох поколінь, чеський історичний досвід російського імперіалізму перетвориться на консенсус відносно політики безпеки щодо Росії. Важливо відзначити, що початок кризи в Україні збігся з парламентськими виборами в Чеській Республіці та утворенням нового лівоцентристського уряду. Після майже вісім років в опозиції соціал-демократи перетворилися на правлячу партію, і Чеська республіка з тих пір передавала змішані сигнали щодо реакції НАТО на Росію, що відроджується до сих пір [10].

Незважаючи на розбіжності в двосторонніх відносинах, в Чехії лікувались поранені під час протестів на Майдані, а також українські бійці із зони АТО. З Чехії в Україну було доставлено багато гуманітарної допомоги для біженців на сході, а також для бійців українських добровольчих батальйонів і вояків. Чехія також розпочала спеціальну програму навчання для біженців із зони АТО [9].

Після початку українсько-російського конфлікту, Україна зіткнулась з проблемою біженців, які втікали і до Чеської Республіки. У 2017 році українці стали першою національною групою за кількістю звернень – 435 з 1450. Більшість заяв відхилися чеською владою після первинної перевірки. Статус біженця в Чехії в минулому році отримали 8 громадян України, ще 25 – додатковий захист. Всього в 2007-2017 роках Чехія надала статус біженця 127 громадянам України, додатковий захист – 380 [1].

У Чехії живе одна з найбільших українських діаспор у країнах ЄС.

Як серед владних кіл, так і серед пересічних громадян Чеської Республіки ставлення до України та українців різняться. Багато хто ставиться нейтрально, присутнє також позитивне ставлення до наших громадян. Але, в цілому, суспільство Чехії ставиться до України негативно через призму російської інформаційної війни, яку вона активно проводить не тільки в своїй країні, на території нашої держави, але й в інших країнах світу, зокрема, Європи.

В міру того, як триває війна на Сході України, чесько-українські відносини прослідковували майже те саме, що і в попередні роки. Незважаючи на те, що Україна все ще є однією з визнаних пріоритетів зовнішньої політики Чеської Республіки, загальний інтерес до того, що відбувається всередині країни, поступово зменшувався. Не відбулося жодного відродження важливого політичного діалогу чи підтвердження чеської позиції на найвищому рівні. Щоб налагодити двосторонні відносини між Україною та Чехією, Україна запропонувала Чеській Республіці активізувати політичний діалог на рівні прем'єр-міністрів та відновити міжпарламентське співробітництво [13].

Варто також відзначити, що останнім часом між офіційними представниками України та Чеської Республіки відбуваються зустрічі на різних рівнях. Варто відзначити зустріч Віце-прем'єр-міністра України Володимира Кістіон 12 червня 2018 року в Празі, де він зустрівся з новопризначеним Прем'єр-міністром Чехії Андреем Бабішем й запросив його відвідати з офіційним візитом Україну.

Під час зустрічі Володимир Кістіон наголосив, що Україна розглядає Чеську Республіку як свого надійного політичного та економічного партнера в Європі, зауваживши при цьому, що український уряд високо цінує підтримку та послідовну позицію Чехії у питаннях, що стосуються територіального відновлення цілісності України та протистояння російській агресії.

У свою чергу Прем'єр-міністр Андрей Бабіш зауважив, що Україна може й надалі розраховувати на політичну підтримку Чеської Республіки. «Повне виконання Росією Мінських домовленостей є принципово важливим», - наголосив Андрей Бабіш. І висловився за більш активне залучення ЄС до вирішення ситуації на сході України [12].

Також під час зустрічі були обговорені актуальні питання двосторонньої економічної й інвестиційної взаємодії та під час розмови був відзначений потенціал поглиблення співпраці в енергетиці, транспортному й енергетичному машинобудуванні, галузі сільського господарства.

Варто зазначити, що питанню російської агресії в Україні в Чехії приділяють чимало уваги. Політики ЧР неодноразово виступають із закликами припинити агресії та аналізують сучасні події, та участь Чехії в них.

Подібно до словаків, для частини чехів є притаманними проросійські настрої, які пояснюються традиційним русофільством, панславізмом, присутністю російського капіталу в країні, великою кількістю заангажованих сайтів та аналітичних центрів, економічними зв'язками із Росією.

Важливою складовою українсько-чеського співробітництва є реалізація спільних проектів у сфері інвестування, промислової кооперації, сільського господарства. Серед таких проектів – участь чеської сторони у модернізації діючих та спорудженні нових

українських АЕС і об'єктів теплоенергетики, транспортного машинобудування, співробітництво у вирощуванні, переробці ріпаку та подальшому виробництві з нього в Україні біопалива, виробництво в Україні за допомогою сучасних технологій шин для колісної техніки [4].

Активний розвиток економічної співпраці з країнами ЄС, у тому числі Чехією, є пріоритетним напрямком зовнішньої економічної політики України. Чеська Республіка є надійним торговельно-інвестиційним партнером для України в галузі агропромислового комплексу, зокрема, маємо хороший досвід співпраці у галузі тваринництва, рослинництва та машинобудування [10].

Співпраця Чехії з Україною акцентована, в першу чергу, на забезпечення безпеки поставок газу та електроенергії. Саме тому, Чехія підтримує зусилля України з модернізації енергетичного сектору та виконанню вимог, необхідних для членства в Енергетичному співтоваристві [5].

Чеська Республіка залишається важливим торговельним партнером України в Європі. За загальними обсягами товарообороту Чехія посідає 18 місце в світі серед торговельних партнерів України. В свою чергу, Україна посідає 23 місце серед основних торговельно-економічних партнерів Чеської Республіки [6].

Висновки. Хоча й чесько-українські відносини визнаються добросусідськими є помітним той факт, що відносини між країнами є напруженими та вимагають оновлення. Як і більшість пострадянських країн, Чеська Республіка багато в чому опирається у своїх судженнях на думку та схвалення Російської Федерації. Українсько-чеські двосторонні відносини на сучасному етапі потребують оновлення з огляду на політичні зміни, які відбулися в обох країнах. Чеська зовнішньополітична активність на українському напрямку зосереджуватиметься в площинах підтримки європейської інтеграції та підтримки демократичних процесів і програм розвитку країни. Загалом українсько-чеські відносини можна оцінити як стратегічне партнерство. Двостороннє співробітництво України і Чехії має досить різноплановий характер і відрізняється різним рівнем інтенсивності. Пріоритетність євроінтеграційного курсу та спільність історичного досвіду обумовлюють високу важливість для України двосторонніх відносин з державами Центрально-Східної Європи. Чехія, в свою чергу, підтримує євроінтеграційний курс України, і прагне відігравати провідну роль у виробленні та практичній реалізації «східного вектору» зовнішньої та безпекової політики Євросоюзу, в першу чергу, відносно України.

1. Біженці чи мігранти? Що в Чехії та Польщі думають про українців, і звідки взявся конфлікт. / 18.09.2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://znaj.ua/society/174134-bizhenci-chi-migranti-shcho-v-chehiji-ta-polshchi-dumayut-pro-ukrajinciv-i-zvidki-vzyavsya-konflikt>
2. Крупський, Іван. «Як чеські політики сприймають Україну.» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/01/13/7043294/view_print/
3. Мітряєва, С.І. Українське питання у порядку денному політики Вишеградських країн у 2014-2015 роках: аналіт. доп. / С.І. Мітряєва, М.О. Лендзел. – К. : НІСД, 2016. – 39 с.
4. Павленко, Аліна. Економічна співпраця України та Чехії./ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.wp.viem.edu.ua/konf12/art.php?id=0214>
5. Покидюк, Богдана. Основні напрямки співпраці Україна та країн Вишеградської групи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://viem.edu.ua/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D1%82/>
6. Резніков, В.В. «Економіко-дипломатичний аспект українсько-чеських відносин на сучасному етапі.» / Резніков, В.В., Бороденко, М.М. Вісник Харківського національного університету імені В.

- Н. Каразіна № 1144. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Т. 1. Випуск 3. (2014) : 61-64.
7. Сидорук, Тетяна. «Позиції держав-членів ЄС щодо російсько-українського конфлікту.» / Сидорук, Тетяна. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. Випуск 36. Частина 3. (2015) : 13-19.
8. Турчин, Я. «Особливості партнерства між Україною та Вишеградською групою у контексті сучасних геополітичних викликів.» Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – випуск 27 (2015): 144-152.
9. Чехи, як і чеська влада, поділені у ставленні до України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/27497255.html>
10. Kufčák, Jakub. Czech security policy and the Ukraine crisis. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://visegradinsight.eu/czech-security-policy-and-the-ukraine-crisis03032015/>
11. Ukraine and the Czech Republic continue cooperation in the agroindustrial complex. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://uprom.info/en/news/agro/ukrayina-i-chehiya-prodovzhuyut-spivpratsyu-v-apk/>
12. Ukraine can further rely on political support of the Czech Republic – a meeting of Vice Prime Minister of Ukraine and Prime Minister of the Czech Republic / 12 June 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukrayina-mozhe-j-nadali-rozrahovuvati-na-politichnu-pidtrimku-cheskoyi-respubliki-rezultati-zustrichi-volodimira-kistiona-ta-premyer-ministra-andreya-babisha>
13. Ukraine offers Czech Republic to intensify political dialogue at level of prime ministers / 28.04.2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/2450864-ukraine-offers-czech-republic-to-intensify-political-dialogue-at-level-of-prime-ministers.html>

References

1. Bizhentsi chy mihranty? Shcho v Chekhii ta Polshchi dumaiut pro ukraintsiv, i zvidky vziavsia konflikt. / 18.09.2018. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://znaj.ua/society/174134-bizhenci-chi-migranti-shcho-v-chehiji-ta-polshchi-dumayut-pro-ukrajinciv-i-zvidki-vzyavsvia-konflikt>
2. Krupskiy, Ivan. «Iak cheski polityky sprymaiut Ukrainu.» [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/01/13/7043294/view_print/
3. Mitriaieva, S.I. Ukrainske pytannia u poriadku dennomu polityky Vyshehradskyykh krain u 2014-2015 rokakh: analit. dop. / S.I. Mitriaieva, M.O. Lendel. – K. : NISD, 2016. – 39 s.
4. Pavlenko, Alina. Ekonomichna spivpratsia Ukrainy ta Chekhii. / [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://www.wp.viem.edu.ua/konf12/art.php?id=0214>
5. Pokydiuk, Bohdana. Osnovni napriamky spivpratsi Ukraina ta krain Vyshehradskoi hrupy. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://viem.edu.ua/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D1%82/>
6. Rieznikov, V.V. «Ekonomiko-dyplomatychnyi aspekt ukrainsko-cheskyykh vidnosyn na suchasnomu etapi.» / Rieznikov, V.V., Borodenko, M.M. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina № 1144. Serii «Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm». Т. 1. Vypusk 3. (2014) : 61-64.
7. Sydoruk, Tetiana. «Pozytsii derzhav-chleniv YeS shchodo rosiisko-ukrainskoho konfliktu.» / Sydoruk, Tetiana. Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii mizhnarodni vidnosyny. Vypusk 36. Chastyna 3. (2015) : 13-19.
8. Turchyn, Ya. «Osoblyvosti partnerstva mizh Ukrainoiu ta Vyshehradskoiu hrupoiu u konteksti suchasnykh heopolitychnykh vyklykiv.» Ukrainka natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku. – vypusk 27 (2015): 144-152.
9. Chekhy, yak i cheska vlada, podileni u stavlenni do Ukrainy. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <https://www.radiosvoboda.org/a/27497255.html>

The article deals with bilateral relations between Ukraine and the Czech Republic through the prism of events in Ukraine starting from 2013. The article analyzes development and actual problems in the relations of the two countries. Particular attention is paid to the growing role of the Russian factor in the implementation of the Czech Republic's foreign policy towards Ukraine.

Key words: *bilateral relations, foreign policy, political dialogue, information warfare.*